

Bashkim Dedja
Arnavutluk Anayasa Mahkemesi Başkanı

Teşekkür ederim. Herkese günaydın. Sayın Başkan Zühtü Arslan, Sayın Meslektaşlarım, Sayın Katılımcılar.

Bu kısa sunumumda, Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin insan haklarını güçlendirme hususundaki hükmünü diğer erkler ile bağlantılı olarak ele almaya çalışacağım. Arnavutluk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Anayasasının 15. Maddesine göre, insan hak ve özgürlükleri tüm yargı erkinin zemininde yatan temel unsurlardır. Dolayısıyla, kamu gücü kullanan organların faaliyetlerini denetleme ihtiyacını gerekli kılarlar. Devlet gücü bütünüyle tektir ve bölünmemiştir. Anayasa, bu gücün bazı alanları arasında birtakım ara bağlantılar ve karşılıklı ilişkiler sağlamıştır. Temel olarak, klasik anlamda üç erk vardır ki bunlar sadece bağımsız olarak kullanılmakla kalmayıp aynı zamanda bunların arasında bir denge kurulmaya çalışılmalıdır. Ayrıca, Anayasa, Cumhuriyete, Başsavcıya, Yüksek Konseye, Yüksek Yargı Konseyine, Sayıştay'a, Cumhuriyet Savcılığına, vb. erişim gibi vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve demokratik devletlerin işleyişi açısından çok önemli bir rol oynayan, aracı konumundaki veya tarafsız duruşa sahip diğer standart organların celse yapmalarını da sağlamaktadır.

Şimdi de sıra insan hak ve özgürlükleri standartlarını güçlendirme ve söz konusu standartlara riayet etme maksadı taşıyan üç erke ilişkin anayasal denetim ile bağlantılı olarak anayasa hukuku hakkında birkaç söz etmeye geldi.

Anayasada temel hak ve özgürlüklerin özel bir yeri olup, bu haklar bölünemez, devredilemez ve dokunulmazdır. Kapsamlı bir yaklaşımı olan Anayasa, yapısal olarak medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar öngörmüştür. Anayasa Mahkemesi çok sayıdaki kararında bu hakların korunmasına yönelik anayasal standartları ve anayasal güvenceleri yorumlamıştır.

Hemen hemen 25 yıllık deneyim ve geleneğe sahip Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 42. Maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi uyarınca yasal sürecin denetimini uygulamaktadır. Bazı yeni anayasal ve yasal değişikliklere göre bu yetki, Anayasa ile güvence altına alınan temel hakları ihlal eden kamu gücünü sorgulayabilme imkânı getirilerek genişletilmiştir.

Bununla beraber, odak noktası umumi mahkemelerin denetimi olan anayasa şikâyeti, Anayasa Mahkemesinin insan haklarına saygı bağlamında faaliyetinin temelini oluşturmaktadır.

Anayasanın 131. Maddesi uyarınca, Anayasa Mahkemesi kanunların Anayasaya ya da uluslararası anlaşmalara uygunluğuna ilişkin hüküm verir. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi kanunların denetimini yaparak, kanunların Anayasaya uygun olup olmadığını ve ulusal ve de uluslararası insan hakları standartları ile uyumlu olup olmadığını inceler. Örneğin, Anayasa Mahkemesi, Anayasaya uygun düşmeyen kanunu inceleyerek içtihadında hukuki belirlilik ilkesini detaylı hale getirmiştir. Anayasa Mahkemesine göre, yasa koyucu hiçbir surette bireylerin hukuki durumlarını daha da kötü hale getiremez, kazanılmış hakkı ortadan kaldıramaz veya meşru menfaatleri ihlal edemez.

Anayasa Mahkemesi, bütçe kısıtlaması gibi kamu menfaati açısından kaçınılmaz olduğu zamanlarda, Anayasanın hatalı bir hukuki duruma ilişkin her değişikliğe izin vermeyeceği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi, yasa koyuculara belirli bir dereceye ve miktara göre sosyal yardım programı düzenleme yönünde geniş takdir yetkisi veren bir devletin ilkesi ile hukuki belirlilik ilkesinin ortak şekilde işlev görüp görmediğini saptar.

Anayasa Mahkemesine göre, yasa koyucularca alınan her tedbir Anayasa ile güvence altına alınan haklara yönelik bir ihlal teşkil etmez. Yasa koyucu çıkarttığı kanunlar yoluyla Anayasa ile öngörülen hakları detaylı bir şekilde düzenlemek zorundadır. Yasa koyucu yalnızca işkencenin yasaklanması gibi açıkça kısıtlanmamış haklar olarak öngörülen haklara kısıtlama getiremez.

Anayasanın 131. Maddesine göre, Anayasa Mahkemesi merkezi ve yerel organların normatif işlemlerinin Anayasaya ve uluslararası anlaşmalara uygunluğuna ilişkin karar verir.

Anayasa Mahkemesi, ancak hakların Meclis tarafından onaylanan kanun yoluyla kısıtlanması, kamu menfaati için ya da başkalarının haklarının

korunması, ölçülülük ilkesine saygı, vb. dolayısıyla yapılan kısıtlama ile ilgili anayasal standartları yorumlamaktadır. Örneğin, somut bir davada, ailevi ilişkileri nedeniyle kamu görevlilerinin görevden uzaklaştırılması ile ilgili olarak Bakanlar Kurulunun bir kararı vardı. Bu hususta, Anayasa Mahkemesi 17. Maddede yer alan düzenlemeye atıfta bulunarak, hak ve özgürlüklere yönelik kısıtlamanın ancak kanun ile öngörülebileceğini ve aynı zamanda insan haklarına kısıtlama getirmenin Meclis yetkisi ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Eğer bu kısıtlama, Bakanlar Kurulunca getirilecek olursa, bu durum şüphesiz Anayasanın insan hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik öngördüğü güvencelerin değerinin azalmasına yol açar ve hakları etkili biçimde ihlal eder.

Sonuç olarak, izin verin şunu söyleyeyim ki demokratik bir toplumda, insan hakları standartlarını güçlendirme ya da kötüleştirme hususunda önemli sonuçlar doğurabilecek olan farklı sosyal gerginlikleri önlemek veya indirgemek amacıyla risk almanın ve yeni demokrasinin karşılaştığı sorunlara ve önemli meselelere cevap vermenin, Anayasanın nihai yorumlayıcısı olan Anayasa Mahkemesinin sorumluluğu dâhilinde olduğunu düşünmekteyim.